

Dr. Otakar Tauber: SOULAD A POMĚR

VĚDY^A VÍRY

SOULAD A POMĚR VĚDY A VÍRY

Magistr Dr. Otakar Tauher

O L O M O U C 1935

Lidové závody tiskařské a nakladatelské, spol. s r. o. v Olomouci

Nr. 6154

IMPRIMATUR

Olomucii, die 17. Aprilis 1935

Dr. Joannes Martinů,

Vicarius generalis

Věnováno

*všem kolegům katechetům,
profesorům, učitelům, boho-
slovcům, studentům
a chovankám*

ÚVOD

Byl jsem často jako profesor tázán, zda je spor mezi vědou a věrou, kde jsou hranice vědy a víry, zda ta neb ona pravda víry je rozumu přijatelná, zda víra katolická vyhovuje modernímu člověku, není-li proti pokroku. Vyšel tedy tento spis z životní praxe a pro praktické užití, je psán z opravdové snahy prospěti Pravdě hlavně ve školách.

Spis není pouhou apologií, nýbrž i kladným výkladem pravd.

Autor.

JE SPOR VĚDY A VÍRY?

Říká se: náboženství nepatří do školy, protože odporuje vědě. *Nuže, je spor vědy a víry?* Mezi pravou věrou a správným výkladem bible a mezi skutečnou vědou sporu opravdového není. Může vzniknouti spor *mezi špatným výkladem víry a bible* anebo *mezi pouhými domněnkami učence*. Nesmí se vydávati za vědu, co jí není. Na př.: pozitivismus nemá nároků na vědu. Nevysvětluje ani uspokojivě jevů duševních. Ve jménu kterého skutečně vědeckého objevu neměli bychom věřit? Vždyť právě hluboké doušky vědění vedou k víře, jak pravil *Bako Verulámský*. „Veškerá pravda vede k Bohu,“ děl W. Humboldt. Co do stvoření světa věřiti jen třeba: Bůh je, Bůh vše stvořil, ale jak, v kterém postupu, jak dlouho vývoj trval, zde má věda volné pole a spor je vyloučen. Případ *Galileiho* dobře vysvětlil Willems r. 1919: „Nedorozumění bylo na obou stranách. Kongregace vycházela od slovního výkladu Písma, Galilei povýšil hypotézu nedokázanou ještě na thesi a opíral ji mylnými důvody. Kongregace neměla pravdy exegetické, Galilei ne ještě pravdy vědecké.“ S neomylností nemá případ co dělat. Nebyl to výrok *ex cathedra* a šlo o přírodovědeckou otázku, ne o věc víry. Profesor Favara z Padavy praví, že Urban VIII., Koperníkovec, byl uražen tím, že bráno v pochybnost jeho pokrokové stanovisko, neboť byl u něho Galilei očerněn od protivníků svých, uražených jeho vtipy moc břitkými, že prý papež je od něho líčen v jedné rozmluvě jako Simplicius (prostáček). Jak nevědecky si počínali často i vědci! Na př. fonograf byl s počátku považován za břichomluvectví, meteor za pověru, Galvani zván od učenců „žabí taneční mistr“.

Mezi vědou a vírou je zásadní spor vyloučen. Víra čerpá ze zjevení, věda ze zkušenosti, věda hledá bezprostřední příčiny, víra příčiny poslední. Vysmívati se naší víře výrokem *Tertullianovým*: „Gredo, quia absurdum“ (věřím, že se to přičí rozumu), je nesprávné, neboť výrok je zpotvořen a má u autora zcela

jiný smysl. S jistými lidmi nelze ovšem mluvit. Zeller na př. pravil: „V zázrak nevěřím, byť sebelépe byl ověřen.“ To je absurdní! Liberí v Pise hlásal, že Jupiter zcela jistě nemá a nemůže míti měsíců, a bylo jich objeveno šest. Kdyby pýcha nebránila, každý i sebevzdělanější by mohl věřit. *Romanes*, sám kdysi nevěrec, vyznal: „Atheismus pochází buď z předsudku, buď z nevědomosti, anebo z pýchy neb vášně, ale nikdy z něčeho, nač bychom mohli býti hrdi.“ (Myšlenky o náb., jež vydala jeho paní po smrti jeho.) Má věda na př. právo popíratí božství Kristovo? *Foerster* dí: „To odporuje zkušenostem o Kristu, o jeho nepřekonatelném vzoru. Idea Boha-člověka vyhovuje potřebám duše“ (Kristus a život lidský). Duše chce míti Boha blízko. Slavný *Wells*, anglický historik, jež i Sokoli v Praze vítali, dí ve svých „Obrysech dějin“: „Není nepřátelství mezi vědou a věrou; věda podává důkazy o společném původu lidí jako víra. Psycholog stojí vedle kazatele, historie a náboženské zkušenosti jsou blízký.“ Ani vědy přírodní a víra nemohou si odporovat, neboť Bůh je zdrojem víry i Tvůrcem přírody a Bůh si nemůže odporovati. Či snad proto je spor mezi vědou a věrou, že víra obsahuje tajemství a dogmata? Což nemá i věda tajemství dosti?! Kdyby naše víra neměla tajemství, není z Boha. Bůh musí věděti více než my. „Učí-li víra něčemu nepochopitelnému,“ dí *Hurter*, „nemá nikdo práva ji zavrhovati, jinak by musely býti zavrženy všechny vědy, protože všechny mají svá tajemství. Což slova „nepochopitelné“ a „nesrozumitelné“ jsou totožná? Je třeba věděti, že nepochopitelné je tajemné, nesrozumitelné je nesmyslné. Nepochopitelné je nad rozum, ne proti rozumu („Über die Rechte der Vernunft“). Bez víry ani ve vědě člověk nepokročí. „Základem každé vědy je víra v axiomy, které se prostě přijímají,“ vyznal *dr. Bráf* r. 1905. Což dogmata? *Dogma* je vykrystalovaný výsledek badání přemnohých theologů, kdežto věda přijímá často výsledek badání jednoho učence. „Náboženství má nutně i dogmata,“ napsal letos *dr.*

Rádl v *Atheneu* č. 3. Náboženství bez dogmat je jako socialismus bez programu. I věda má dogmata, na př.: o energii, o světle, o elektronech, jež musí badatel přijat, aby mohl dále badati. Náboženství bez dogmat je jako matematika bez násobilky. I ve vědě věříme autoritám, nemá-li býti chaos.

Čemu naše víra učí, ať jsou to prameny víry, ať je to jsoucnost Boží, ať je to jsoucnost Zjevení, ať je to primát papeže, nebo svátosti, nebo božství Páně, nebo věčnost – vše je vědecky prokázáno a proto mezi pravou věrou a vědou je pravý soulad. Je důkazem velkého rozumu, jenž si víru i vědu srovná. Lord *Kelvin* pravil akademikům v Londýně: „Když myslíte hlouběji, přivede vás přírodověda k Bohu. Poznáte, že věda není odpůrkyní, nýbrž podpůrkyní náboženství. Úkolem vědy je odhadovat tajemství přírody, ne dokazovat atheismus.“ Redaktor vědecké části francouzského časopisu „*Figaro*“ Rob. de Flers požádal r. 1916 členy francouzské přírodovědecké akademie o zodpovědění následující otázky: „Je podle vašeho mínění spor mezi přírodními vědami a náboženským smýšlením?“ Leží před námi odpovědi všech otázaných. A jak zodpověděli tedy tuto otázku? Jejich odpovědi vyznívají v nadšenou obranu náboženského smýšlení a jsou zrovna ničující pro moderní nevěru malých duchů, křiklounů a štvavých hlasatelů „vědeckého“ atheismu.

Mezi otázanými vědci nebylo ani jediného, jenž by viděl mezi přírodními vědami a náboženstvím spor. Všichni prohlašují, že přírodní vědy mohou zcela dobře s náboženstvím vedle sebe obstáti. Mnozí odvolávají se při tom na jména nejslavnější mezi přírodními badateli nové doby, jako jsou: Pascal, Biot, Ampère, Cauchy, Faraday, Lord Kelvin, Hermite a Pasteur. Ptají se, jak vůbec mohou býti tu nějaké pochybnosti a nedvojsmyslně dovozují, že největší učenci a badatelé, jako právě uvedení, výslovně věřili v Boha a byli horlivými křesťany.

Že mezi věrou a vědou spor je, to tvrdí v moderní literatuře jenom lidé, kteří nejsou žádnými učenci,

nýbrž jenom polovzdělanci. Profesor chemie a metalurgie na pařížské Sorboně, botanik *Lecombe*, profesor na přírodovědeckém museu praví: „Nesnášlivosti mezi věrou a vědou jsou jenom v hlavách těch, kdo si jich právě přeje.“ A jiný profesor na Sorboně, učenec Andoyer, míní: „Spor s věrou a vědou nemohu vůbec pochopiti. Naopak věřím, že duch vědy podporuje ducha náboženství.“

Ano, víra se nedá srovnat s rozumem, ale s jakým? S rozumem zaslepeným, předpojatým, zotročeným.

Laune zamítá výslovně nemožnost zázraků: „Často slyšíme, že pojem zázraku je neslučitelný s vědou. To však je tolik, jako beze všeho důkazu tvrditi, že vše, co se děje, musí míti přirozenou předcházející příčinu. Z tohoto nedokázaného tvrzení se pak uzavírá, že každé náboženství je nevědecké. Kdo však tu nevidí zaujatost *circulus vitiosus*?“ Velmi duchaplně připomíná elektrofysik Bloude: „Kdo věří dnes ve všemohoucnost přírodního poznání? Velmi málo z mužů vědy.“ Věda otevřela nové obzory, ale odkryla také nové těžkosti. Stala se spíše „školou pokory, než pýchy“, míní Jiří Claude, jeden z nejproslulejších francouzských učenců.

Velmi poučným je v tomto ohledu, co vypravuje *Charles Moreau* ve své odpovědi: „Abych na vaši otázku odpověděl, ponořil jsem se *ve vsí pokoře do svého vlastního nitra*, sám sebe jsem zkoumal v minulosti i přítomnosti a předkládám jednoduše to, co jsem našel. *Že věda odporuje náboženskému smýšlení, snad jednou jsem věřil, totiž ve svém mládí.* Jako mladík, naplněný vřelou touhou po vědění, vrhl jsem se velmi záhy s obdivem a skoro s blouznivým nadšením vědě do náručí. Oslepen svými výboji, věřil jsem pevně, že jedině věda může rozluštití všechny otázky lidského života, že nic jí neujde, ani prapříčina života, ani podstata a účel věcí. Snad tehdy jsem byl materialistou a žil jsem v předpokladu, že Božství a nesmrtelnost duše jsou pojmy vhodné pro „chudé duchem“. Věděl jsem jistě moho, ale věděl jsem to špatně. Bylo

to nesprávné vědění, vědění bez hlubšího zužitkování. Později jsem cítil v sobě schopnost podívat se hlouběji na podstatu věci. Teprve tu, v hledání neznámého, otevřelo se mi porozumění, že věci jsou značně zamotanější, než jsem si ve svých 25 letech myslel naivně. Uvažoval jsem, odkud jsem, co potom, k čemu jsem, o vesmíru a všude jsem narážel *na pojem nekonečna*. Ať počítáme a hledáme, pozorujeme a vážíme, poznáváme a blouzníme, ať se proti tomu bráníme, *všude se vnucuje* vážně hledajícímu bytost nadsvětová, *Bůh* nekonečný, všemohoucí a nejvyšší moudrý.“

Věda a víra toť dvě říše, od sebe rozdílné a přece spolu hraničící. A jako na hranicích říše jsou strážé, které mají chrániti zemi před vpádem cizinců, ale strážé nejednou ve své podrážděnosti, horkokrevnosti nebo ukvapené horlivosti mezi sebou začnou přestřelky a spory, tak je mnohdy s těmi, kdo chtějí hájiti buď suverenity vědy nebo víry. Jsouce na hranicích sváří se, byť v nitru obou říší panoval mír a klid.

Německý filosof Paulsen napsal: „Vidím-li list, jistými značkami potištěný, jedná se o dvě otázky. První: „Jak ony značky povstaly?“, druhá: „Co ony značky znamenají?“ První otázku zodpovíme popisem tisku a stroje. Druhou výkladem myšlenek, jež ony značky znamenají. Tak jest i s poznáváním světa. Věda nám praví, jak a z čeho je svět složen; víra udává smysl světa.“ Tímto přirovnáním chce Paulsen stručně vystihnouti poměr vědy a víry. Když vědec dostoupil na hranice vědy, založené na přesném svědectví smyslů a nástrojů, bezděky klade si otázku: „Odkud? Kam? Proč?“

Velmi humoristicky o domnělém sporu vědy a víry vyjádřil se Albert Laparent, sekretář francouzské Akademie a profesor mineralogie. Právil: „Tvrdí-li někdo vážně, že věda a víra si odporují, působí mi to stejnou radost, jako kdyby chtěl vážně dokazovati, že by notář nemohl býti též dobrým pianistou.“

A na konec chci ještě uvést hlas amerického učen-
ce, proslulého fysika amerického, *Roberta Andrewse*

Millikena, který za své práce byl vyznamenán Nobelovou cenou. Napsal toto: „Není žádného vědeckého důvodu k potírání víry. Kdo nedovede obojí spojit, sám má vinu. Fysiologie může mi vysvětliti značnou část mechanických a chemických pochodů v mém těle, ale nemůže mi říci, proč a čím vlastně žiji. Lidé, kteří málo z vědy znají a lidé, kteří náboženství málo rozumějí, ať se již prou a hádají. Diváci si myslí, že tu věda zápasí s věrou, co zatím ve skutečnosti jedná se o spor dvou druhů nevědomosti.“

Hluboký myslitel anglický *John Ruskin*, varuje ty, kdo vědu štvou do boje proti víře, těmito výstižnými slovy: „Za těchto časů musíme se míti na pozoru před nejosudnější tmou navzájem si odporující pýchy. Pýchy víry, která se domnívá, že povahu Božství lze definovati přesvědčením se o ní, a pýchy vědy, která se domnívá, že energie Božství dá se vysvětliti analysou.“ — „Naše myšlenky jsou jenom různou stupnicí tmy.“ (Ruskin: Vyklady o umění. Str. 89.)

Lamb dí ve „Slibech vědy“: „Věda lékařská předpisuje a dává léky, ale není zodpovědná, jak života užíváme. Věda nerozřeší životních základů. Účelem vědy je zkoumati fakta a řaditi je v soustavu. Věda osvobodila od pověr, ale neosvobodila nás od nás samých. Spor vědy a víry je zastaralý.“

POMOC VÍRY VĚDĚ

Co je věda? Věda je soubor poznatků, odvozených z pozorování zjevů dle zásady příčinnosti. Víra je poznání příčiny nejprvnější; je to intuice světa; je to ctnost, jíž máme za pravdu, co Bůh zjevil a skrze církve předkládá k věření. Mezi vědou a vírou jsou *jisté podobnosti*. Věda předpokládá *přesvědčení* se ať z rozumu nebo zkušenosti, víra též. Dí *Tomáš Akvinský*: „Člověk by nevěřil, kdyby neviděl, že musí věřit.“ Víra předpokládá *přesvědčení* se, že skutečně Bůh něco zjevil. Je ovšem také *jistá různost* mezi vědou a vírou.

Věda jest úkonem jen rozumu, kdežto víra jest i aktem svobodné vůle a milosti. Kde není *dobré vůle*, je ovšem víra nemožna a s takovým člověkem vlastně nelze o náboženství mluvit. Věda a víra si prokazují *znameníte služby a vzájemně si pomáhají. Pravdy víry prospívají pokroku*, osvěcují rozum, jsou mravně i sociálně a kulturně účelný a užitečný. Na př. právověda předpokládá filosofii práva a tato předpokládá znalost světového řádu Bohem stanoveného a mravních měřítek Bohem do rozumu vštípených. Právil mi kdysi sám od sebe výborný právník, dr. Stross: „Veškero moderní právo spočívá vlastně na katolické mravouce.“ V novoročním přání v „Lid. Listech“ napsal ministr spravedlnosti, dr. *Dolanský*: „Světská spravedlnost má býti tvořena dle obrazu křesťanské spravedlnosti, jež je nejvyšší normou právní filosofie.“ *Víra je klíčem k dějinám lidstva*; vysvětluje nám: odkud, proč, *kam*, k čemu vše. Naši historikové čerpali přemnoho z klášterních a farních pamětnic; z nich vlastně vzešla celá naše vlastivěda. V Portsmouth řekl lord *George*: „Ve stoletích víry bylo nejvíc vykonáno pro *zlepšení* světa. Víra vzbudila nesčetná díla pro *hmotné zlepšení* národa.“

Též Sombart mluví nadšeně o soc. důmyslu sv. Bernardina, Antonína, Kajetána, Javella a j. O sv. Tomáši Akv. napsal dr. Ihering: „Nebyl bych snad ani napsal svého díla (*Der Zweck im Recht*), kdybych byl znal sv. Tomáše.“

HelkwaId ve svých „Kulturních dějinách“ nazývá scholastiku „budovou velkolepou“. *Eucken* věnuje sv. Tomáši v díle „Thomas und Kant“ 44 stran, *Paulsen* v díle „Philosophia“ 192 stran. „Věda zrodila se ve středověku,“ dí *Dufourcq*. („*Revue de deux Mondes*.“) Náš dr. *Nejedlý* napsal v „Čes. kultuře“ č. 7., r. 1913: „Pravé základy moderního života jsou ve středověku.“ *Bacon* v 13. stol. učil o *letadlech a samohybech*. *Albert* vybízeli *prokopati* úžinu Suezskou a dal základ k rostlinopisu, *Vesalia* je otec anatomie.

První naše školy byly katolické školy na Budči, Sá-zavě, Vyšehradě a Velehradě. První čítanku napsal

kněz Vinařický. Školu Boskovu v Turině nazval min. *Rastazzi* „zázrakem 19. století“. Školští bratři dostali přes 1000 vyznamenání ze světových výstav. Bratr Viktoris založil skriptologii (názorné vyučování zeměpisu). Katolická církev zřídila celkem 118 universit, protestanté 31. R. 1823 stali se členy „*Musea*“ v Praze podle dra Hanuše 283 katoličtí kněží, evangeličtí 2. Čeští bratři pohrdali vysokým učením. Naše ústavy v Kroměříži, v Bubenči, na Velehradě, v Řepčíně atd. vynikají. Farář *Tauleigne* zřídil první *radiotelegrafickou stanici* v Evropě. Kněz profesor na College de France, *Rousellot*, je zakladatelem moderní fonetiky. *Froca T. J.* zřídil seismologickou stanici v Sikawei v Číně, jež dodává zprávy o tajfunu 30 jiným stanicím. Naši *katol. uěenci* dr. Musil, Hejčl, Pospíšil, Kratochvíl, Podlaha, Stejskal, Kachník atd. jistě čestně obstojí vedle nejlepších profesorů universitních. Dokladem vědecké zdatnosti věřících katolíků jest nynější *Misijní výstava* v Římě s exposicemi i z krajů dosud neprobádaných z dob nejprimitivnější kultury pohanské. Zahajuje ji, pravil Pius XI.: „Světlem vědy lze naléztí nejvhodnější cesty pro další misie.“

Encykliky Pia XI. dokazují, že i dnes má církev světu co říci, ba že je v čele pokroku. Roosewelt nazval encykliku *Quadragesimo anno* nejdůležitější listinou 20. století.

Nejlepší knihu o právu mezinárodním vydal pařížský prof. *Louis Le Fur*, v níž dokázal, že právo mezin. se vyvinulo z katolické university středověku a z nadřazenosti práva řádu nad právem hrubé moci.

POMOC VĚDY VÍŘE

Vysvětlil jsem poměr a pojem víry a vědy. Objasnil jsem, které služby prokázala a prokazuje víra vědě: vynálezy, prací sociální, knihovnamí klášterními, školami, filosofií a podporou kulturních podniků. Co pro školy vykonali jen biskupové: Brynych, Jirsík, Kmeťko, Strossmayer, jenž postavil svým nákladem

přes 70 obecných škol a akademií, galerii umění a universitu.

Víra si váží vědy, neboť věda pravá prokazuje bohosloví veliké služby. Svými vykopávkami a objevy historickými dokazuje věda *věrohodnost bible*. Na př.: Tacitus, Suetonius a Flavius dokázali život Kristův, Quadratus dokázal Kristovy zázraky, Celsus a Chalcidius píšící ohvězdě mudrců, Manetho egyptský dokázal přechod Rudým mořem, Wolley potopu, Menander foenický hlad za Eliáše, Brugsch 7 let neúrodných za Josefa. *Původní monotheismus* dokázali dr. Lang, Müller a Koppers. Tak i věda dokazuje články a pravdy víry. Dnešní *neolamarkismus a vitalismus poskytují důkazy* pro jsoucnost Boží, neboť dokázaly, že vše se děje účelně a cílsměrně; účel *řídí pohyby částic* a vývoj se děje z *nitra* podle zákona a účelu. *Nesmrtelnost duše* dokazují i moderní psychologové Busse, Strunc a Hyrtl. *Stvoření světa* uznávají Pasteur, Dennert, Reinke a Thomson. *Primát římského biskupa* uznali z historických fakt Benson a Leibnitz. *Pobyt Petřův v Římě* dokázali i jinověrci Herder a Lietzman. *Bohověda těží z výsledků vědy*. *Dějinám církevním* prospívají badání učenců, na př. Pekaře, Šusty, Tomka, Pastora, Ruvilla a j. *Vznik života* ze živého dokázali Pasteur, Harvey a Purkyně.

NUTNOST VÍRY

Věda sama však nestačí na vše. Proto *nutna* je víra i učenci jako prostému. Malý praví v „Posvěcení života“: „I lidé nejbystřejší, chtějí-li poznati pravdu, musejí býti náboženskými. Člověk opravdu rozumný nemůže se bez Boha obejít.“ Římským cesarům ani umění, ani krása, ani moc nestačily. I dnes právě ve velkoměstech, ve Vídni, v Paříži a jinde se tvoří „*liturgické kroužky laiků*“. Důkaz to potřeby náboženské. Dr. Velenovský dí: „Každý touží po něčem, čemu by se v hodinách zkoušek svěřil. Víra zušlechťuje i největší učence. Pokrok věd povede k Bohu. Mizením

víry mizí idealismus. *Mezi materialisty je více slepé víry a více vědeckých papežů, než v církvi.*“ (61 – 63.) Před tím na str. 21. praví: „Boha v srdci nosí i zločinec i nevěrec, ale tento z pýchy, onen ze zatvrzelosti se tváří, že Boha neznají.“ (Přírodní filosofie II.) Jen víra odpovídá na otázky, co bude po smrti a co je cílem posledním. Člověk odpadlý od Boha je bludný balvan a jako ptáče vypadlé z hnízda. „Naráží o polednách jako ve tmě.“ dí Isaiáš (59, 10).

Člověk chtěl jako Ikarus vzlétnouti na vrchol výšin, ale padl. Dobře dí Kamil Hilbert, že na „druhý břeh“ přivede člověka jen katolická víra šťastně. Srovnejme básníky *Nerudu a Reynka*. Uvidíme, kam vede nevěra a jak působí víra. Neruda praví:

„V mém srdci už je pusto tak,
až těžko říci slovu,
když se tak nitrem procházím,
jak šel bych po hřbitovu.“

Reynek praví: „V duši mé rozlévá se jako veliké zrcadlo rybníka – pokoj.“

Dvě oči má člověk a *dvou očí* ducha potřebuje, *vědy a víry*. Věda má hranice. Proto po zjevení toužili Plato, Sokrates a Pythagoras. I dnes vlna náboženská jde světem. Německé university uznaly možnost metafysiky, nadpřirozena. Nevěrec Plate – dnes věří. Co je záhad, jichž věda nevyzkoumá! Du Boy Reymond jich čítá sedm. Velenovský dí: „Naše vědomosti jsou ubohé.“ (l. c. 148). „Malíř musí mazat, vzdělanec dělat atheistu, aby na sebe upozornili“ (191). Velikými objevy není lidstvo o nic šťastnější. Víry třeba! Kultura *hmotná nestačí*, to uznávají Wundt i Eucken. Vždy platí: „Učinil jsi nás pro Sebe, Bože. Nepokojno je srdce, dokud nespočine v Tobě.“ Ani bolševismus v Rusku nezničí náboženství přes všechnu zlobu a všechno úsilí. Není-li víry, padá lidstvo do pověry a bludu a do pošetilých sekt, jako jsou adventisté, „vážní“ badatelé bible, kvakeři, baptisté, theosofové, spiritisté, mormoni, obec apoštolská, hledající křesťané,

nový Jerusaleem, volní křesťané, betanisté a jiní. Jen pravda uspokojí. Polární hvězda jsou vlastně dvě hvězdy. Lidstvo rozervané bude uvedeno do přístavu míru hvězdou víry i vědy. Ze 300 přírodopytců 19. století bylo 242 věřících, jak dokázal dr. Dennert ve spise „Christentum und Naturwissenschaft“. Věřící dítě ví více, než nevěřící vzdělanec. Krásně dí náš univ. prof. dr. *Láska*: „Empirický (nevěrecký) světový názor *nestačí k poznání veškerenstva*; proto náboženství *nepatří minulosti*.“ (Nár. Listy“ 1. I. 1925.) Co dáte lidstvu místo víry? Co místo Boha? Snad hmotu? „Beze Mne ničeho nemůžete,“ řekl Kristus.

„Jak povznáší myšlenka: nejsem atomem, jsem synem Otce“, dí Walcheren. A náš Sládek pěkně řekl:

„V náručí Boží, odkud jsme vyšli,
večer se všichni sejdem zas.
Kdo by se děšil, kdo by se třás’?“

Moudře vyznal Chesterton v Ortodoxii: „Lépe je v mylné naději žít, než hroznou poznati jistotu.“ Žel Bohu! Vždy o mnohých budou platiti slova Jeremiáše: „Čáp zná svůj čas, hrdlička i vlaštovka znají čas stěhování svého, ale lid můj nejde za rozumem svým.“ (8, 7.) Nechtějí mnozí domyslit a věřit, ač Vrchlický dí:

„My osedlali blesky, živly, páru,
však žebráci jsme při tom stále větší.“

Ano, jsou lidé, kteří byť byli již na mizině, se nepřiznají a hrdě se týčí. Tak mnozí moderní skeptikové, věční hledači, jak píše Kertmaier, byť stáli již před otevřenou branou ráje, nev kročí, dále si libují v diskusi pro diskusi, poněvadž jsou zamilováni do svého já.

Dr. Rádl dí v „Moderní vědě“: „Většinou jen zpátečníci a nejasné hlavy tvrdí, že věda jest proti náboženství; věda ohrožuje předsudky náboženské, ale připravuje víru čistší a kritickou.“ (37)

Katolicismus má i dnes co říci, je i dnes časovým, vábí nejvzdělanější duchy, dal základ pokroku a je

v čele pokroku. První učenci nové doby jsou katolíci: Marconi, Pasteur, Ferrini, Roentgen, Ampère, Picard, Schmidt, Chesterton, Benavente, Wassmann a u nás Babák, Michl, Závíška, Zenger, Čáda a j. Mezi 32 největšími učiteli byli jen 2 nevěřící. „Filosofie nám podává jasný důkaz, že člověk nutně potřebuje nadpřirozeného světla.“ (Bayle, Dictionnaire). Ano, tak je to ve skutečnosti.

Ceníme vědu i víru. Víra je vrcholem vědění, jako mystika je vrcholem skutečnosti. Věda poskytuje víře důkazy pro *pravost Pentateuchu* (5 knih Mojžíšových). Že byl psán před r. 1000 před Kr., svědčí okolnost, že Aramci byli přátelé potomků Nachorových, jak o nich v té době Mojžíš píše. Po r. 1000 byli již nepřáteli. Jména synů Nachorových známe dnes z listů Tel Amarna a ze sloupů Salmanassara. Dnes známe 3 krále, kteří poslali vojsko proti pěti městům u Mrtvého moře. Zvyky, poměry, písně, obřady a místa za doby Abrahama známe dnes líp, než doby příchodu Čecha.

VĚDA HISTORICKÁ A ČESKÝ KATOLICISMUS

Nejnovější naši historikové opravili názory na Bílou Horu, na dobu „Temna“, na Husa a Žižku, na sv. Jana Nepom., na Jenštejna, Lipany, na dobu probuzení ve prospěch církve. Dr. Pekař dí o arcib. *Jenštejnovi*: „byl to muž svatého života, oddaný myšlence nápravy mravu. Gener. vikářem takového arcibiskupa mohl býti jen muž *příkladný* a dobré pověsti. (Sv. Jan Nep.)“ (Tři kapitoly o sv. Janu 17.) Tím opraven názor Jiráskův v románě „Mezi proudy“. Herain a dr. Kalousek dokázali, že sochy sv. Jana nikdy nebyly Husovými. Dr. Pekař píše: „*Jan Nep.* nebyl vymyšlen, ani nevznikl podvodem, ani není svatým, jenž by měl zabít Husa. Kdo to opakuje, *opakuje nepravdy*.“ (str. 56 l. c.) O husitství praví *Denis*: „Zmatek programů a nejasnost ideí měly v zápětí zlehčení povah.“ „*Bitva u Lipan* nebyla porážkou české demokracie, nýbrž

koncem anarchie.“ (Sahula, Bitva u L.) „Byla očistným řezem,“ pravil dr. Pekař k výročí jejímu. „*Bílá Hora* rozdělila svět německý a znemožnila německé spojení.“ (Pekař B. h. 158). „Luteránská šlechta byla národnosti německé i české, *katolická šlechta výhradně česká*“ (Kybal, *Národní čít.*) „Osud sedláků za husitství byl hrozný,“ dí Bezold. (K děj. hus. 67.) Univ. prof. bratislavský dr. *Chaloupecký* praví v čas. „Bratislava“: „Bylo by bývalo zdrávo, kdyby k *husitství* nebylo došlo a kdyby se byl vývoj rozvíjel v *duchu katolickém* a v zájmu národa je, aby se náš lid vrátil k *tomuto směru*.“ Winter dí: „Mně teď leccos připadá v našem zápase jako ohromná *lež*. My byli v cizích rukou.“ (Mistr Kampanus.) Dr. *Opočenský*, protestant, dí: „Jesuité neradili k násilnému pokatoličtění; církev nesouhlasila s násilnostmi; arcibiskup se ozval ve Vídni proti způsobu, jímž náboženství vnucováno.“ (Protireformace 17.) „*Koniáš* nebyl o nic méně vlastenečtější než Hus,“ dí dr. *Rádl*. (Náb. a pol, 32.) *Misionáři* Sýkora, Pitra, Kravařský, Matějovský, Paustka, Strnad, Balbín, Chánovský, Jandera, Firmus, Mateřovský, Hubatius, Vydra se jinověrců a souzených i české řeči zastávali. Žádných cenných knih nezničili, jak dokázali Tomek, Hanuš a Neuman. Dr. *Šusta* pravil dne 16. června 1915: „Katolická reformace není příkrovem; byla to doba kulturní tvořivosti.“ „*Doba po Bílé Hoře* nebyla absolutním temnem, tak jako doba před B. H. nebyla absolutním světlem,“ dí dr. *Pekař* v Bílé Hoře 33. „U evangelíků nemáme nacionalismu tak uvědomělého, jakým byl *katolík Vavák*,“ dí Pekař v České filosofii r. 1912, str. 21. „Katolické nebe se klene nad naším probuzením“ dí Peroutka. (Jací jsme.) *O pánech popravených* 21. VI. 1621 dí Pekař: „Zavinili si svůj truchlivý osud z větší části sami.“ (Bílá Hora 210.) *O kostnickém* koncilu na psal dr. *Krofta*: „V popředí koncilu stáli mužové nesporné mravní výše. Bylo by pošetilé domnívati se o všech těchto mužích, že chtěli odsouzení Husovo ze msty. Stanislav a Páleč byli vedeni důvody hlubšími.“ (Za vzděláním.) Husita *Vavřinec* z Březové dí

o *Táboritech*: „Není to zákon Páně, ale zákon ďábel-
ský. Jako vzteklí psi se vrhají na všechny, kteří s nimi
nesouhlasí.“ O *Žižkovi* praví Ráček: „Žižkovi voje-
vůdci se obdivujeme, ale od Žižky člověka se s hrůzou
odvracíme.“ (Českosl. dějiny 273.) Sám *Palacký* na-
psal o něm: „Vraždil a plenil.“ *Třebízského* „Blud-
ným duším“ dokázal dr. *Markus* historické a místo-
pisné bludy a křivdy. O *Husovi* přiznávají *Palacký*
a *Krofta*, že byl umíněný, nešetrný, slávy chtivý a
popudlivý. Dr. *Novotný* praví pozoruhodnou karak-
teristiku: „Hus zakrýval s podivuhodnou vypočítavostí
svoje kacířství.“ (Hus II. 457.) *Flajšhans* v Čes. Čas.
Hist. roč 37., č. 1. dokázal, že Hus z *Wiklefa* opsal
citáty i chybami a tyto nezralé nauky vydával za na-
uku – evangelickou. Učitelé a profesori v Čes. Čas.
Hist. roč. 28., č. 3.-4. by se mohli poučit, že o něja-
kém navazování na husitství v obrození českém nemůže
býti ani řeči. „Vše vychází,“ píše tam *Pekař*, „ze spo-
lečnosti, stvořené protireformací a navazuje na její
práci a její českou filosofii. *Karel IV. je stále největším
zjevem českých dějin*; o „neblahých“ husitech se jednak
ví úžasně málo, jednak pak cítí, že je nejrozumnější
o nich nemluvit.“ K tomu poznamenává prof. *Arne
Novák* v „Lidových novinách“ z 15. února t. r., že
Pekařovy myšlenky „účtují bezohledně s názory a
předsudky dějepisného liberalismu a hlavně odstra-
ňují pohodlnou, ale nepravdivou antitésu: *čeství –
protireformace*. A proto volá profesor *Novák*: „Dějiny
národního obrození českého musí býti napsány zno-
vu.“ Odbyta je dnes i fráse zevšeobecňující: *Řím –
nepřítel národa českého*,“ neboť aspoň 25 papežů bylo
přáteli Slovanů a *Benedikt XV.* a *Pius XI.* mají znač-
né zásluhy o naši českoslov. republiku.

SOULAD VĚDY A VÍRY

Naše pražská universita začala své přednášky theo-
logií. Víra je tedy základem vědy české. Nejlepší to
důkaz, že při dobré vůli je soulad vědy a víry možný.

Věda dospívá ve mnohých věcech těchto důsledků jako víra. Na př.: *konec* života a světa dokazují, jak theologové, tak učenci na př.: Dr. Bender, Fall, Laplace, Flamarion. *Vzkříšení těla* dokázal dr. Hopeler v Curychu (evangelík, Div bible a věda).

O nesmrtelnosti píše náš universitní prof. dr. *Heveroch* aspoň tolik: „nedá se dokázat ani vyvrátit. Šťastní, kdož jsou přesvědčeni o své nesmrtelnosti“ (Athe-neum 1921 č. 2.). Víra v Boha, v nebe a ve věčný trest je dokázána všeobecným přesvědčením lidstva a všech národů. *Původ člověka od Boha* dokázali Bischof, Branka, Bumüller, Brasz a jiní. *Hřích dědičný* uznali Euripides, Aischylos, Sofokles a Cicero. Schopenhauer dí: „Co mne s biblí smiřuje, je pád člověka, neboť ničemu se naše bytí nepodobá, jako následku chyby.“ Víra v hřích původní vysvětluje nám, odkud zlo, utrpení, bolest a rozpor v nás. „Bez toho tajemství jsme nepochopitelní sami sobě“ (Pascal, *Myšlenky* 216). „Pád člověka je základem všech náboženství,“ dí Voltaire (Filos. dějin 17.).

Ideu Vykupitele hlásal Zoroaster, Horác a Seneka. Možnost *Vtělení, nejsv. Trojice a Proměňování* ozřejmují analogie (obdoby z přírody). Slovo je vtělením myšlenky; tak Bůh-duch vzal na sebe lidské tělo a duši, vtělil se. Jako může býti naštěpován jeden druh stromu na druhý a tvoří potom jeden, tak v Kristu je Bůh a spolu člověk a jeden Kristus. Sníh, led, pára, a je to jedna podstata – voda. Tři plameny – jeden oheň, tak v Bohu tři osoby a jeden toliko Bůh, protože mají jedno společné, nedílné božství. Kde je zde co proti rozumu! Pokrm se mění v naše tělo a krev. Proč by se nemohl na oltáři mocí Boží proměnit chléb v Tělo Páně! V Itálii je dnes nová škola novo-fysiků. Tito tvrdí: podstata je neviditelná skutečnost; může se, aniž bychom toho smysly pozorovali, proměnit v podstatu jinou. Toť triumf Eucharistie. Jeden člověk mluví do radia a řekne slovo a miliony na celém světě současně slyší toto slovo. Proč by nemohl Ten, jenž je všemohoucím *Slovem*, býti v milionech Hostí! „Je-li Kristus Bohem, jaká pochybnost o Svátosti

oltářní,“ dí *Pascal*. (Myšlenky.) Právě nejnovější objevy, vykopávky a výzkumy víru katolickou potvrzují. Ve jménu kterého objevu bychom tedy neměli věřit? „Jen zneužití vědy plodí nevěru,“ pravil *Rousseau*. (Émil IV.) Na filosof. kongresu v Praze r. 1934 prohlášoval dr. Hertwig, že theistický světový názor jest plný rozporu. Profesor Verweyen se ho otázal, které rozpory to jsou. Vždyť atheistický světový názor není s to, aby rozluštil jedinou hádanku světa. Naopak, ke starým rozporům přidává nové. „Kdo mluví o rozporu mezi věrou a vědou, ať si nejprve všimne, zda je skutečně vědou to, oč se opírá.“ (Dr. *Hertling*, *das Princip des Katholicismus* 74.) I víra se vyvíjí tím, že pravdy ze Zjevení vyvozuje, lépe vysvětluje, z nich činí důsledky. Jako dub je obsažen v žaludu a z něho se rozvíjí, tak pravdy víry ve Zjevení obsažené církev k věření předkládá a zdůvodňuje. Ale nemůže nic nového, nezjeveného vymýšlet, ani co zjeveno, měnit.

Záhy zesnulý básník *R. Linhard* napsal:

Tož blíže přistup, Víro usměvavá,
ty matko vědy! Smutkem kde a hlady
mne moří věda, luzné odhal vnady,
ty velkých duchů hostitelko pravá.
Kde pochyb kra se zmítá kolísavá,
svých jistot zapuť nerozborné hrady,
s jich věží výše světlem bleskni všady,
kde nevědomost vědy děsí tmavá.
Zjev očím zžaslým nových světů krásu,
říš nových rozloh, účar nových časů,
vlast nové lásky, vědou nezbádanou,
kam člověk vchází úzkou smrti branou.
Slož vědu bludnou svoje za podnoží,
zkoj rozum pravdou, srdce těchou Boží.

Co do víry ve svět duchový pravil dr. Šiltov: „Když geniové jako Aristoteles, Newton a Galilei uznali svět duchový, měli bychom býti skromnější.“ „Materialismus dohrál svoji roli,“ napsal náš univ. prof. dr. *Láska* v „Nár. L.“ 1921. „Rozbijte své kapesní ho-

dinky v hmoždíři na prášek a čekejte, že mechanickou energií zase povstanou. Stejně můžete čekat, že z neústrojných látek vznikne buňka," dí dr. *Reinke* a proto soudí: „Jako jistá je příroda, tak jistý je Bůh“ (Svět jako skutečnost 457). Jaká harmonie vědy a víry! Vědy přírodní víry neloupí, ale učitelé vědy.

O bibli, zvláště Nov. Zákonu, pravil bývalý prezident americký *Bryan* v Brooklynu r. 1920: „Je-li Písmo sv. dílem člověka, proč dnešní velikáni nenapíší knihy lepší? Nedokáží-li toho, nezbyvá nežli připustiti, že Písmo sv. je dílem Vyšší moci.“ *Rousseau* vyznal: „Je možno, aby kniha tolik vznešená byla dílem lidí? Tak se nevymýšlí (Emil 389).“ Jak maličké jsou knihy filosofů proti evangeliu! Bývalý nevěrec *La Harpe* vyznal v žaláři r. 1794: „Jak to, že jsem té knihy neznal? Je to božská kniha.“ Zase soulad víry a vědy, rozumu a Zjevení. Žádného článku víry nám skutečně nikdo nevyvrátil. Pravda vítězí.

Bludů je mnoho, pravda jedna. Kdyby věda a víra pracovaly ruku v ruce, co dobrého by vykonaly pro lidstvo! Když francouzská akademie jmenovala 4 kněze svými členy, pravil předseda *Mason*: „Proč by jejich klerika měla jim brániti, aby jejich činnost byla méně kvalifikována?“ Geniové i naši na př.: *Zeyer*, *Klostermann*, *Sládek*, *Fuchs*, jistě se přesvědčili, že mezi vědou a vírou je dobrý soulad, než se stali katolíky. Mohli-li veleduchové jako *Zenger*, *Barrande*, *Chesteron*, *Michl*, *Maixner*, Čáda si víru srovnati v hlavě se svými vědomostmi, proč ne jiní, kdož jim sotva se vyrovnají?“ Stále se přece katolické víře oddávají noví geniové na př. *Simonsen* v Kodani, *Gheon* ve Francii a j. „Kdyby inteligenti pomáhali realizovati ideály církve, vypadala by církev jinak,“ napsal min. rada *Madlmajer* loni v Lumíru č. 2. Zmizeti musejí hradby předsudků a světlo víry vnikne do srdcí! Katolicismus dal přece lidstvu největší veledíla *Danteho*, *Rafaela*, *Palestriniho* atd. *Bavier* viděl v kat. církvi vše hodné opovržení a přece po hlubokém studiu stal se katolíkem. Církev i dnes vědu podporuje; o tom svědčí na př. arcib. knihovna v Kroměříži.

Poznali jsme, že víra je vědě užitečná. Na příklad první moderní sociolog je kněz *Vico*, doznal i Masaryk. Věda nestačí; je třeba i víry, jak i u nás dokázali dři Mareš, Hoppe, Vorovka, Láska, Mahen a Malý. Víra blaží, povznáší a osvěcuje. Sporu skutečného mezi vědou a vírou není! Víra vyhovuje rozumu právě hlubokému. Články víry jsou vědecky zjištěny. Třeba k víře jen trochu dobré vůle a pokory. Volati nám třeba se slepcem u Jericha: „Pane, ať vidím!“ My pak, kdož věříme, musíme volati s otcem syna náměsíčníka: „Pane, věřím, pomoz mé nevěře.“ Tak volal slavný básník italský *Giusti*:

„Mé mysli pomatené
rač přispěti, ó Pane,
své víry paprskem.“

Kepler ve své poslední vůli volá: „Můj drahý, žij svatě, jest nad tebou Bůh, spravedlivý soudce!“ Proč napsal na konci svého veledíla o „Souladu světů“: „Můj Stvořiteli a Pane, děkuji Ti, že jsi mne obdařil těmito radostmi z Tvého stvoření, touto slastí z díla rukou Tvých. Hlásal jsem lidstvu slávu Tvých skutků, pokud konečný můj duch mohl pojmout Tvoji nekonečnost. Řekl-li jsem něco, co by Tebe bylo nehodno, nebo hledal-li jsem kdy vlastní slávy, to odpusť mně, Pane, milostivě! V knize přírody poznají lidé pravdu, jako v Písmě *svatém a budou se radovati, že obojí zjevení souhlasí.*“ Proč se modlil veliký Newton denně před krucifixem ve své pracovně, proč znal *Ampère* knihu o následování Krista z cela z paměti a sta jiných velikánů duševních, proč se kořilo Bohu, jak byl jimi poznán v knize přírody? Protože byli muži srdce čistého, prosti pudů zvířecích.

POMĚR VĚDY A VÍRY

Věřiti neznamená nevědět, jako vědět neznamená nesmět věřit. Dějiny dogmat jsou dějinami lidského

rozumu. Víra otevírá nové obzory, rozum z nich tvoří smělé spekulace, vyvozuje důsledky a objasňuje.

Rozum a víra, věda a zjevení jsou dvě věci, jimiž spatřujeme, co před námi, kolem nás a za námi i nad námi. Tertullian pravil: „My se křesťany nerodíme, my se křesťany stáváme,“ t. j. napřed jsme se přesvědčili. Nevěrec Ampère, voltairián Droz, protestant Cheriz *se jistě důkladně přesvědčili*, než se stali věřícími katolíky. Univ. profesor dr. Cerruti se vyjádřil: „Nechápu, že při studiu nutno ztratiti víru; já jsem přece též studoval a poznal jsem, že *víra a věda jsou sestry*.“

„Víra nežádá oběti rozumu, ale *oběti arogance* a *pýchy*,“ praví dr. Foerster. Od času, kdy se věda odtrhla od theologie, podobá se roztráštěnému dómu; schází jí pojítka, schází jí sjednocující idea, oživující duše. Víra tvoří syntésu všech věd v jeden velkolepý celek. Věda i theologie mají předmětem badání Boha a věci stvořené. Víra vychází, sestupuje od Boha, věda vystupuje k Bohu. Cesty a metody jsou *různé, cíl týž*. *Bůh jest pravdou i víry i rozumu*. „Poznání víry předpokládá poznání přirozené, jako milost přirozenost,“ dí sv. Tomáš. (De veritate 14, čl. 9.) Můžeme tedy říci se sv. Pavlem: „Vím, komu jsem uvěřil a jsem jist.“ *Víra těží ze všech věd*. „*Theologie jest nejvyšší věda*,“ pravil dr. Mareš v Nár. shromáždění. Totéž pravil již Aristoteles.

„Blázen, kdo Boha nepoznal,“ napsal 1000 let před Kristem žalmista a totéž dí moderní učenec Boltzmann. „Pravá filosofie jest propedeutikou (přípravou) křesťanství,“ pravil dr. Mayer na sjezdě v Innsbrucku roku 1869. My se vědy nebojíme, ale bojíme se *nevědomosti, neboť ta jest matkou bludů*. Hluboká věda vede k Bohu. 13 kněží jsou členy pařížské akademie. U nás nebyti Dobnera, nebylo by Palackého, nebyti Křižkovského, nebylo by Smetany. Církev jest školou *krásna a pravdy*. Řekové dosáhli *vysokého stupně kultury, že lpěli na náboženství*. Na universitu v New-Yorku povoláni kněží dr. Assmuth a Wanoverberg jako znalci flory a zvířeny. Kněz Birkner zvolen *předsedou něm. společnosti antropologické*, Obermajer

společnosti paleontologické. Jakým národoznalcem jest dr. *Schmidt*, jakým přírodopytcem dr. *Wassmann*. „Atheismus jest výsledkem špatné logiky a poblouzení,“ praví dr. Velenovský v „Přírodní filosofii“ (II, 3.). Jak jsme u nás malicherní! Škrtáme Boha z čítanek, a president americký *Coolidge* 27. listopadu 1924 pravil: „Naše doznání Boží štědrosti ukazuje duševní sílu národa.“ Veškeré *vědomosti jsou paprsky světla božských ideí* a vedou mysl lidskou k středisku dobra, krásy a pravdy, k Bohu.

Náboženství chtěli odstaviti do *musea starožitností*; zatím v duších nastala prázdnota; proto zase bere se Bůh na oltáře pustých srdcí. Jelen prahne po vodě, duše po Bohu. „*Duše hledá Boha*, neboť je v ní touha po Prameni,“ píše dr. Jelínek. (Weltg. 489.) „Touha po Absolutnu se hlásí,“ dí dr. *Lieber* v „Krisi přítomnosti“. Otázky náboženské nabývají nejvíce zájmu, jak ukázal sjezd filosofický v Neapoli. *IntelIGENCE* jest všude v čele náboženského ruchu. Máme i u nás elitu katolické intelligence.

„Duše bez Boha nemá svátků; její život je stálý šedivý všední den,“ napsala *Olga Fastrová* v „Národní Politice“. Materialismus jest vědecky překonán a zase uplatňuje se Kantova nauka o *dvojím světě*. „Nemůže býti hmota vyšším toho, *co ve mně myslí*,“ řekl *Bryére* ve svých *Karakterech*. Proč byli lidé před 50 roky lepšími? Protože měli víru. „Víra je pramenem národních ctností,“ vyznal *Pestalozzi*. I my tedy zvoláme s *Lutínovem*:

„Ať nic již nevyplní mé duše hlubiny,
jen Ty, o věčná Kráso, můj Bože jediný“

Dobře soudí dr. Čáda: „Všecko naše poznání a vědění jest víra, jakožto vniterný, další analysi se vymykající stav přesvědčivosti. Víra provází nás při veškerých nabýváních poznatků, víra jest jejich podklad, víra sahá dále nežli poznání a vědění, sama vyplňuje všechny mezery, jež cítíme ve vědění svém, a které každá věda, je-li dosti upřímná, přiznává. Víru však nesmíme

pokládati za nějaký nižší druh vědění, něco méněcenného. Mezi vírou a vědou není sporu. Naopak, poměr víry k vědění nutno vyjádřiti logickým poměrem nadřadnosti: Vědění je zahrnuto v rozsahu víry.“

ÚSUDKY UČENCŮ

Stůjtež zde úsudky moderních myslitelů o *vztahu vědy a víry*. Francouzský moderní filosof *Boutroux* dokázal, že věda a víra si podstatně neodporují, nýbrž doplňují, takže náboženství je *vrcholem a korunou vědy*! Rozum má hranice, věda nemůže dáti spolehlivých pravidel života; potřebuje tedy člověk vyššího poznání víry. „Nespěje-li život nikam,“ dí *Roland*, „pozbude pro člověka ceny.“ Dle *Claudela* je život věřícího *bohatší*; křesťan prožívá v duši dramatictější život, umění má ve víře stálé náměty a to vznešené. „Pravý požitek,“ dí *Huysmans* v „*En route*“, „je v tom, co je božské v kráse katedrál, v liturgických zpěvích, obrazech a sochách.“ *Katolickými ústavami začal ve Francii nový obrod duchovní, ruch literární a nadšení vlastenecké*. „Víra dává vyšší obzory,“ pronesl *Vogüé* roku 1880 na banketu „Generálního sdružení studentského“ „V chrámech se duše povznáší k tužbám řádu nekonečného. V nich žijí tradice předků,“ hlásal *Barres* v „*La Colline inspirée*“. „Jde-li o to, nepojíti jako pes, ale skončiti ušlechtilé, ať hledají filosofové lekce u pokorných, již ctí Boha,“ řekl *Curel* v „*Nové Modle*“, „Věda se neobejde bez koncepce finality, účelnosti a ta je řádu metafysického. Svět je myšlenkou, jež se sama nemyslí, závislou na myšlence, jež se sama myslí,“ napsal univ. profesor *Lachelier* v řeči „O základu indukci“ 1872. „Církev katolická začala u lidu, k lidu směřuje, má vše, aby lidu rozuměla, jej chránila, vedla a povznášela. Vidí nad úzkými zájmy národů zájmy vyšší. Jediná je schopna národy *sblížit*,“ vysvětloval *Vogüé* roku 1877 v „*Les Affaires de Rome*“. „Kdo povrhne autoritou církve, zbaví se spolehlivého pravidla,“ napsal *Bourget* v „*Démonu z jihu*“.

„Katolicismus vyplňuje mezery vědy, je schopen řídit vývoj, aby nezašel na scestí. Není třeba mu obětovati nezávislost duševní a občanskou; skytá absolutní základ mravnosti.“ hlásal *Brunetière* 1. I. 1895 v „*Revue de deux Mondes*“. *Bergson* učí: „Věda nepodává plné pravdy a nerozřeší problému původu a ani cíle života. Vědecké formule podávají pravdu přibližnou.“ „Aby tedy rozum obsáhl život v jeho složitosti, je mu třeba doplnění věrou. Zamítáme-li Boha, je to smrt jednání. Chceme-li jednati jako lidé, třeba vytyčiti nekonečné prodloužení našeho jednání, třeba spěti, abychom se zlidštili ke zbožnění,“ napsal *Ollé-Laprune* a po něm *Blondel*. *Boutroux* dává na konec své knihy „*Science et religion*“: „Věda a víra, tyto dvě autonomní mocnosti nemohou, než mířiti *ke smíru, shodě a harmonii*.“

Neměli by i u nás vlivní činitelé řídit se slovy, která jménem presidenta severoamerických států pronesl státní sekretář *James Davis* při schůzi na uvítání hostů kongresu eucharistického roku 1926: „Najdete vždy v Americe — nechť se v jiných zemích děje cokoliv — *svobody*, abyste *mohli vaší víře učit* mládež i starší a takto býti misionáři nám všem. Malicherná nesnášlivost ustoupila u nás jako mlha ustupuje slunci. Chová-li někdo v Americe proti katolíkům předsudek, bude to člověk, který podezřívá z řemesla. Jsou živlové nespokojení, již by chtěli zničit pořádky. Tito apoštolové revoluce jsou lidé, již nevěří v Boha. Jsou to materialisté, proti nimž všichni, jimž záleží na ideálech, musejí utvořit nepřemožitelnou hráz.

Věda se poklonila církvi!

Čím také dnes je papež nejen věřícím, nýbrž celému světu, jasně dosvědčuje zájem, který vzbudil jeho první projev v rozhlase. Nebylo dosud takového rozruchu mezi posluchači celého okrsku země, nebylo takové horlivosti a jednomyslnosti vysílacích stanic, nebylo takové pozornosti všech světových redakcí jako v té chvíli, když sv. Otec promlouval ke svým dětem roztroušeným v pěti světa dílech.

Což divu, že zaradovali se věřící, neboť v tomto zá-

jmu a pozornosti viděli úctu a v úctě víru, a což divu, že polekala se srdce nepřátel církve a nemohla-li víc, tož aspoň nadávala nebo zesměšňovala. A tak jsme se v naší republice dočkali výroku: „Projev sv. Otce v radiu je znamením, že konečně po tisíci letech se církev poklonila vědě.“

Než opak je pravdou. *Po tisíce roků – téměř celých 2000 roků* církev byla jedinou pěstitelkou věd, a není tedy potřeba, aby ona – abychom tak řekli chůva – *matka vědy*, klaněla se svému dítěti. Věda také po celá tisíciletí tuto povinnou vděčnost uznávala vůči svaté církvi a vyžadovaly-li okolnosti, nikdy neodpírala Matce své církvi poklonu, úctu, suverenitu, vděčnost.

Jestliže však v moderní době – v posledním století zbloudilé děti vědy postavily se proti své Matce a Chůvě, tož okamžik, kdy přichází největší muž vědy v přítomné době, vynálezce a tvůrce, markýz *Marconi ke sv. Otc*i a prosí jej, aby požehnal jeho vynálezu a posvětil jej, okamžik ten je důkazem, že i moderní věda uznává dosavadní svůj blud, že *vrací se ke své Matce a poklonila se sv. Otc*i a tím že se poklonila i církvi. (Právo.)

14 mužských řádů v naší republice má 140 knihoven a v nich 1,400.000 svazků.

Prof. *Jacob* na Sorbonně v Paříži odevzdal v březnu 1935 diplom doktora věd přírodních františkánu *Bergougnieuxovi* a řekl: „Zřídka kdy máme příležitost slyšet tak skvělou obhajobu svého názoru jako jsme slyšeli dnes.“ Potom velebil učence geology katolické, *Delpina*, *Carriera*, *Sandereuse* a Katolický Institut v Paříži, jehož učence *Lapparenta* a *Boussaca*, taktéž geology, zvláště chválil.

Protestant *Ancilon*, prof. akademie, praví: „Papežství zachránilo Evropu před barbarstvím.“ (Obrazy revoluce 183.) Protestant *dr. Köhler* praví: „Jediná církev katolická může utvrditi nejistou budoucnost *práva mezinárodního*.“ (*Weltbilder der Gegenwart*.) Plynové světlo, první balon, laternu magiku, brejle vynalezli mnichové *Duma*, *Lana*, *Kircher*, *Spina*. Jak

velké výzkumy dnes koná náš *dr. Šebesta* v národech trpasličích!

Církev katolická má *kladný* poměr k vědě. „Pravá věda vede k Bohu.“ (Masaryk, *Sebevražda* 247.) Věda je plod rozumu a rozum je dar Boží. Církev má nesmírné zásluhy o vědu. *Dr. Pekař* dí: „Stačí vzpomenouti na scholastiku, jež se snaží rozumem dovoditi pravdy nadsmyslné.“ (Smysl čes. dějin 27.) „Dogmatika vycepovala ducha pro moderní vědecké badání,“ dí biolog *Mach*. (Soudková, *Hovory s Březinou* 199.) Jesuita *Lana-Torzi* je předchůdcem letectví.

Tomáš Akv. byl nejučenější světec a nejsvětější učenec. Pius XI. je velekněz víry a také velekněz vědy. Věda nemůže rozřešiti tajemství života a přece v život věří. Hle, víra ve vědě! Nemůže rozřešiti účelnosti, cílosměrnosti, souladu a pořádku v přírodě a přece v ně věří. Rýč a motyka slouží člověku, ale života nevysvětlí a mravným neučiní. Rozřeší chemie nebo fyzika pravěk lidství? „Svět se točí, všecko se válí, létá, kácí. Jediný světa Pán pevně stojí. Ó blaze, kdož v centru věčném usadí se.“ (*Komenský*, *Hlubina*.) „Mravní otázka se nerozřeší bez náboženství.“ (Masaryk, *Ideály* 53.) Intuice, víra vede nás do tvůrčí dílny života.

Které jsou hranice vědy a víry? Věda se zabývá přírodou, víra nadpřírodou; věda světem, víra Bohem; věda oblohou, víra nebem; věda učí, jak se obloha točí, víra, jak se do nebe dostat; věda se obírá fakty a zjevy, víra tím, co za fakty a za zjevy, smyslem a účelem. Věda má neměnné pravdy, víra dogmata; věda hledá pravdu, víra též. Věda i víra mají předpoklady. Víra vědu doplňuje, začíná tam, kde rozum dále nemůže, kde začíná tajemství. Víra brání se jen zneužití vědy. Jak byla zneužita teorie evoluční k podkopu víry v Boha Stvořitele! Dnes jde „badání od evoluce pryč“, dí dr. *Kříženecký*. (Krise teorie evol. 656.) Na kongresu přírodopytců v Torentě r. 1929 vyznal bývalý nadšenec evoluce, *Bateson*: „Mluvili jsme o evoluci, ale před 40 lety. Dnes cítíme, že mlčení je metodou bezpečnější. Nemáme přijatelného výkla-

du původu druhů.“ Stejně u nás mluví Mareš, Matoušek, Niederle, Velenovský, Němec, dr. Čelakovský a Lásk. Jak bylo zneužito darwinismu proti víře! Dnes napsal *Dennert* knihu: „Am Sterbelager des Darwinismus.“ *Mendel* dokázal, že vývoj se děje *ne nahodile*, nýbrž podle přesných zákonů a do jisté meze. *Coullery* dí: „Teorie o vytvoření rodů vlivem okolností je neoprávněnou. Velmi nepatrné vývoje pocházejí z *vnitřní činnosti*.“ (Na sjezdě v Paříži 1929.) Tak tvrdí i dr. *Hertwig*.

Již v zárodku je idea příštího tvora. Kde idea, tam Duch. Největší biolog *Driesch* učí entelechei (cílosměrnosti, účelnosti). Kde tyto, tam inteligence. *Linné* pravil: „Existuje tolik druhů, kolik jich na počátku stvořila velmocná Bytost.“ „I když připouštíme vývoj, musíme připustiti Někoho, kdo stvořil vývojnou schopnost, kdo jí dal popud, určil směr vývoje a jej řídí,“ praví *Hartmann*. Sám Darwin vyznal v díle „O vzniku druhů“: „Jest vznešenost v názoru, že původní život byl vdechnut Stvořitelem.“ Ejhle soulad vědy i víry! *Kepler* napsal: „Poznati pravdu vědeckou znamená v mysli opakovati myšlenky Stvořitele“.

V díle: *Joannis Keppleri*, „*Harmonion mundi libri V.*“ (vyd. v. Linci 1619) na konci knihy III. str. 103 praví: „... jako na duši chyby, tak mezi živočichy monstra, na nebi nepravidelnosti, v geometrii nevy-slovitelné, v díle *Prozřetelnosti příklady hněvu a pomsty*, mezi tvory rozumnými ďábel; a to všechno Bůh — nejvyšší řiditel k dobrému účelu a *k absolutnímu souzruku všech věcí řídí*. Jemuž každý živý tvor zaslouženou oběť chvály vzdávej v nepřetržité pobožnosti. A já — Jemu-li se ovšem bude líbiti — neumřu, nýbrž žíti budu, abych v následujících knihách vypravoval chválu Boží.“

Veliký objev učinil prof. *Laue* v Mnichově. Poprve tu bylo experimentálně prokázáno, že hmota není kompaktní masou, bez mezer, nýbrž že je složena z atomů pravidelně rozložených v prostorovou síť, mezi nimiž jsou volné prostory. A později se ještě

ukázalo, že také atomy jsou složeny z menších částic a prostor, který skutečná hmota zaujímá, je neuvěřitelně malý, zatím co mezery mezi těmito částicemi jsou veliké.

Tím vyvrácena věčnost pralátky a potřena možnost jejího vzniku ze sebe. Je omezena. „Součinnost zákonů žádá řídící ruku,“ dí *Dennert*. (Bibel und Natur 239.) Dále dí: „Celý vývoj kultury je neustálé řízení nitek v síti světa.“ (242.) Totéž učí víra o Prozřetelnosti Boží. Dne 1. března 1935 pravil v Londýně učenec sir Ambros *Fleming*: „Jest politovati, že mnozí se drží spekulací překonaných, na př. původu člověka ze zvířat. Nemáme nejmenšího důkazu, že by se byl prázdný prostor sám hmotou naplnil, anebo že by život sám vznikl. Člověk je od Tvůrčí Inteligence. Nelze připustiti, že abstraktní pojem „evoluce“ je příčinou života lidského. My myslíme a tvoříme a proto idea nejvyšší Inteligence je uvěřitelná. Proto i zázraky Kristovy nejsou mythy, když jsou dosvědčeny. *Zmrtvýchvstání Kristovo je z nejvěrohodnějších fakt dějin.*“ To řekl Fleming proti anglikánskému biskupu Barnesovi.

Důležitý je tedy úkol *katolických universit*, aby shoda vědy a víry byla zřejma. „Čím větší nebezpečí hrozí křesťanskému názoru, tím nutnější je stanice k jich pozorování,“ řekl v pozdravném telegramu univerzitnímu spolku olomoucký kardinál dr. *Bauer* 1909. Víra bez vědy byla by slepou. Věda je celek poznatků logicky uspořádaný. I theologie je takovým celkem. Theologie šetří v dogmatice a apologetice logiky a vyžaduje nejvyššího napjetí ducha. Theolog studuje i filosofy nepřátelské. Pravdy víry obstály a stojí dnes pevněji než jindy. „Že existuje svět a že existuje právě tento svět, s těmito zákony a ne jinými, toť prátajemství,“ řekl *Verweyen*, profesor v Bonnu. (Naturphilosophie 46.) Právě tu začíná víra v rozumnou Inteligenci a v Zákonodárce. Že by byl zbytečným, je krátkozraká naivita. Žádná věda se nehonosí tak obrovskou literaturou jako theologie. *Rafael* staví ji na první místo. „Křesťanství je soustavou vzděla-

nosti, jež obsahuje všecko: vědu o Bohu, o světě, o člověku," řekl Donoso Cortez. (Essai pur le catholicisme 24.) Vírou neotřásl darwinismus. Dr. Matoušek praví: „V biologii cítíme ztišení nadšení, které vyvolal darwinismus. Jeho obrazce vývoje našly málo potvrzení v paleontologii.“ (Základy geologie.) „Že se duše zvířecí ponenáhlu přetvořila v ducha lidského, nemůže se o nic opřít," vyznal dr. Reinke. (Přírodní věda a náboženství 12.) Zákon Hacklův o biogenesi (že jedinec opakuje ve svém vývoji všechny tvary druhů) je dnes odbyt. Dr. Boos, univ. profesor v Kolumbii, praví: „Opakování minulých tvarů není“. (Kultur der Gegenwart.) Přejícní tvar mezi opicí a člověkem není, jak tvrdí Ranke, Schmidt, Branco, Rádl, Osborn, Reinke, Docques a j. Branco řekl v Berlíně na V. sjezdu zoologů r. 1901: „Paleontologie neví nic o předcích člověka. Člověk vystupuje v dějinách země jako pravý člověk.“ O nesmrtelnosti duše dí *Flammarton*, hvězdář: „Tvrdím, že nesmrtelnost duše bude záhy dokázána experimentálně vědami psychickými.“ U nás to dokázal *Kafka* ve „Svítání“ skrze jasnovidce skoro makavě. Dr. *Velenovský* praví: „Ze zjevů metafysických (duchovních, nadhmotných) vyplývá, že duše po smrti dále existuje.“ (Přírod. filosofie II. 11.) Totéž věří Edison, Lodge a j. Všecky tyto výsledky vědy mají býti šířeny mezi nejširší vrstvy, jak upozornil dr. Schmidt. (Schönere Zukunft IX. 92.)

Filosof a historik *Daumer* napsal stav se z odpůrce víry katolíkem: „Teď se mi v katolicismu otevírá pole úsilí a činnosti, že nemohlo by býti bohatšího.“ (Rosenthal, Konvertitenbilder.) Víra zavrhuje jen libovůli, pověru, nesprávnost. *Quizot* dí v Cours d'histoire: „Nelze pochybovati, že vývoj Evropy vědecký i mravní spočívá na katolické theologii. (Hettinger, Apologie II. 192.) „Naše vzdělanost je dcerou křesťanství," dí *Balbo*. (De la destr. du pouv. temp. des Papes, 11.) Toto dalo evropskému duchu elektrický popud. Univ. profesor *Wettstein* napsal v Neue Freie Presse: „Odporuji zřízení některých stolic na theologických fakultách, jež by byly přístupny i posluchačům

jiných fakult. Povolání katolických učenců *i na světské university* poslouží konkurenci duchů a učiní z university pravá střediska kultury. “Víra katolická se konkurence nebojí a pravá věda se též její konkurence báti nemusí.

Dr. *Troeltsch* v Berlíně pravil: „V rozluštění problémů stojí katolicismus v popředí; má *vědeckou universalitu* a stavovské sociální nauky.“ Dnes statisíce inteligentů celého světa hledají světlo, útěchu a sílu v katolických chrámech, v katolických knihách a sjezdech. Překlad „*Summy*“ u nás odbírá přes 3000 a „*Na hlubinu*“ přes 5000 inteligentů. Dr. *Hromádka* uznává: „Katolicismus je útvar věkovitý. Imponuje svěžestí a živostí, nabízí objektivní názor . . . , absolutními pravdami podmanivě působí . . . Jeho tvořivé ideály vyvěrají z nejhlubších základů srdcí lidských. Katolický kult je *objektivní adorací Boha*.“ (Katolicismus a boj o křesťanství 18—75.) Rektor university v Salamance, dr. *Unamuno* pravil roku 1933 v květnu v parlamentě španělském: Všecka věda se nám stává, *čím více postupuje, tím větším tajemstvím*. A ve všem jsme nuceni „*věřiti*“. Věříme výroků vědy, ačkoliv je *nevidíme*. Viděli jste, jak se země *otáčí*? *Dovedete zrakem vysvětliti oběh krve*? . . . Odevšad jsme obklopeni *tajemstvími*. Vysvětlíme-li jedno, narážíme na *deset nových*. Katechismus učí věřit v Boha, jehož *nevidíme*. Věda musí, i kdyby nechtěla, věřiti mnoho, co *nevidí*. Proto *tvrdím, že věda neodporuje víře, nýbrž ji předpokládá*. — Vždyť i *nevěra vyžaduje víru, i ona je jakýmsi náboženstvím*.“

„Podati úplnou soustavu mravouky přesahuje síly rozumu; třeba pomoci odjinud,“ dí *Locke* (The reasonableness of christianity 141). Tuto pomoc dává — *Víra Kristova*. již zůstaveno vítězství a jež zůstane poslední z nauk náboženských.“ (Jouffroy, Melanges 90.)

Víra a věda tedy patří k sobě. Proto: „Co Bůh spojil, člověk nerozlučuj!“

VĚDA A MRAVNOST NÁBOŽENSKÁ

Dr. *Láska* praví: „Věda nemůže vyvoditi příkazů mravních.“ Nutnost náboženství pro pedagogiku uznává přes 100 světových pedagogů. U nás dnes: dr. Mareš, Roztohar, dr. Rádl, Kozák, Hanousek, dr. Bezděková, Pithardt, Kabelík, Průcha, Láska a jiní. Univ. profesor dr. *Kabelík* napsal ve *Vesmíru* (8—10 čís.): „Idea theistická je vlastně nejvědecktější. V případě dilematu: věda či náboženství, bylo by nutno voliti náboženství.“ Na filosofickém kongresu v Praze r. 1934 triumfoval Kristus. Dr. *Rádl* dí: „Lid nemůže žít jen z formulek o hospodářské podmíněnosti života.“ „Věda nerozřeší záhad, které nás obklopují,“ napsal dr. *Láska*. „Natalita je u katolíků o 11 procent větší, než u bezkonfesijních,“ dokázal *Boháč* v „Sociálních problémech“. V ústavě pro nápravu pijáctví v Tuchlově se užívá i metod a motivů náboženských. „Positivismus je ve výchově odbytou směrnicí,“ dí *Průcha* v „Národních listech“ dne 8. srpna 1929. „V přítomném stavu etiky“ píše *Kozák*: „Přirozené ideály nemají síly vésti člověka výš, třeba je ideálů nadpřirozených.“

„Vnořovati se denně do modlitby a prožívat život pod zorným úhlem věčnosti vede k ozdravení duševnímu i tělesnému,“ dí dr. *Bezděková*.

„Když v duši boly zalehnou
a v srdci plno béd,
modlitbu jednu údivnou
si říkám naposled.

A s duše jak by padla tíž
s pochybami všemi,
plakat a jásat chce se již
a tak lehko je mi.

Lermontov.

OBSAH

Je spor vědy a víry ?	9
Pomoc víry vědě	14
Pomoc vědy víře	16
Nutnost víry	17
Věda historická a český katolicismus	20
Soulad vědy a víry	22
Poměr vědy a víry	26
Úsudky učenců	29
Věda a mravnost	37